

היבטים לשוניים בפרשת אמר עה

דקדוקי קריאה בפרשת אמר, בהפטרה ובראשון של בהר

ב לְשֹׁאֲרוֹ: להיזהר מהבלעת האל"ף. לא לְשֹׁרוֹ! עם זאת השי"ן בשוא נח
ג וּלְאַחֲתָו: כאן הו"ו בשוא והלמ"ד בפתח¹, העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה
ד לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוֹ: מוטעם מרכא-טפחא, מונח-אתנחתא, אין לקרוא 'לא-יטמא בעל,
בעמיו'. לְהַחֲלוֹ: הטעמה כפולה: מאיילא² בה"א וסו"פ בלמ"ד
ו וְהָיוּ קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור לה"א
ז מֵאִשָּׁה: יש להקפיד על קריאת המפיק להבדילו מה'אשה', ללא מפיק, המוזכרת מוקדם יותר
בפסוק
י עַל-רֹאשׁוֹ | שֶׁמֶן: התיבה הראשונה מוטעמת במונח לגרמיה³
יג אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה: הבי"ת הראשונה רפה על אף שהיה מקום לחשוב שיש כאן דין צבותות⁴
כא יח שָׁרוּעַ: שין שמאלית
כא כ אֹז תְּבַלֵּל בְּעֵינָיו: טעם טפחא בתיבת אֹז
כא כד מְקַדְּשִׁי: השי"ן בפתח
כב ב וַיִּנְזְרוּ: הוא"ו בשווא נע
כב ג הַקֹּדְשִׁים: כאשר הקו"ף דגושה עקב ה"א הידיעה (וכן בַּקֹּדְשִׁים) הקו"ף בחטף קמץ ונקראת
(במבטא הישראלי) כחולם. במילה קֹדְשִׁים ללא ה"א הידיעה, הקו"ף בקמץ רחב ונקראת כפתח
כב ד יֹאכֹל: הכ"ף מנוקדת בפתח ולא בצירי
כב ו וְטִמְאָה: הטי"ת בקמץ גדול והמ"ם בשווא נע
כב ח לְטִמְאָה-בָּה: הטי"ת בקמץ קטן והמ"ם בשווא נח
כב י לֹא-יֵאָכֵל קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור ליו"ד, גם בהמשך הפסוק וכן הדבר בפס' יא, יד
כב יג וְשִׁבָּה: הטעם בבי"ת מלרע
כב טז וְהִשְׁיֵאוּ: שין שמאלית. בְּאַכְלָם: האל"ף בקמץ קטן
כב יט לְרִצְנָכֶם: אתנח בראש הפסוק ללא הכנה של טיפחא לפניו. אין לעשות ניגון טיפחא
בהברת הצד"י
כב כא יְהִיָּה-בֹ: דגש חזק בבי"ת מדין דחיק
כב כד וּבְאַרְצְכֶם: הבית בשוא נח
כב כה מְשַׁחֲתֶם: המ"ם בקמץ קטן

¹ בפרשת נזיר במדבר ו ז: וּלְאַחֲתָו וי"ו שרוקה ולמ"ד בשווא נח.

² אין זה טעם מפסיק אלא טעם מחבר על אף היותו כטפחא מצד צורתו

³ עפ"י ספר "טעמי המקרא" מאת הרב ברויאר, עמ' 66.

⁴ שתי אותיות בגד"כפת בראש מילה ומאותו מוצא (לא כל צירוף!) כשלפניו תיבה המסתיימת בהברה פתוחה ומוטעמת בטעם מחבר, כגון 'ותתפשטהו בבגדו' או 'ואכבדה בפרעה'. אך דין זה מתקיים רק כאשר הראשונה מבין השתיים מנוקדת בשווא נע וכאן הבי"ת מנוקדת בחירק. יש ספרים שהשתבשו בזה.

כב לג וְנִקְדְּשָׁתִי: הטעם בת"ו מלרע

כג ב דִבְרָר: ארבע פעמים מופיעה התיבה 'דבר' לאורך קריאה זו: שתי הפעמים הראשונות מוטעם בגרשיים ושתי הפעמים האחרונות בתביר. מְקַרְאֵי קִדְשׁ: הטעם לא נסוג, ולכן מקום הטעם באל"ף. וכן בהמשך הפרשה.

כג ג תַעֲשֶׂה: העמדה קלה בת"ו שלא יישמע כפתח

כג יז מְמוֹשְׁבֵיכֶם: טעם קדמא מעל הבי"ת, ככלל, תיבה זו תמיד תבוא בהטעמה משנית בהברת הבי"ת. תִבְיָאוּ: דגש חזק באל"ף. שְׁתִים: בחלק מהדפוסים מוטעם בטעם יתיב ובחלקם בפשטא. גרסת היתיב עיקר

כג כב וְבִקְצָרְכֶם: הבי"ת בשווא נח למרות הגעיה בוי"ו. לַעֲנִי: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

כג כז בְּעֵשׂוֹר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

כג ל וְהֶאֱבֹדְתִי: הטעם בת"ו מלרע, העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף שלאחריה

כג לב שְׁבַתְכֶם: הת"ו בשווא נע

כג לח שְׁבַתַת ה' וּמִלְבֹד מִתְנוֹתֵיכֶם וּמִלְבֹד... וּמִלְבֹד כָּל-נְדִבְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִתְּנוּ: כל הדגושות בתוך המילה בשווא נע

כג לט בְּאֶסְפָּכֶם: האל"ף בקמץ קטן

כד א וַיִּקְחוּ: הוא"ו בשווא נע. לְהַעֲלֹת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

כד ג לְפָרְכָת: הלמ"ד בשווא נע, יש להיזהר מהפסוק הדומה בספר שמות (פרשת תצווה)

כד ה וְאַפִיָּת: במלרע!

כד י יִשְׂרָאֵלִית: הרי"ש בשווא נע, כן הדבר בהמשך

כד יד אֶת-הַמִּקְלָל: המ"ם בשווא נע⁵

כד טז בְּנִקְבוֹ-שֵׁם: הנר"ן בקמץ קטן, והבי"ת השנייה רפויה

כד יט יַעֲשֶׂה לָּו: טעם נסוג אחור לעי"ן ולכן גם דגש חזק בלמ"ד

כד כ יִנָּתֶן בָּו: טעם נסוג אחור לנר"ן

כד כב מִשְׁפָּט אֶחָד: הפ"א בפתח

הפסרת אמור יחזקאל מד:

טו הַלְוִים: אין געיא בה"א והלמ"ד אחריה בשווא נח. לְשִׁרְתָּנִי: השי"ן בקמץ רחב והרי"ש בשווא נע, כן הדבר בפסוק הבא

יט וּבִצְאָתָם: הבי"ת בשווא נח. בְּלִשְׁכָת: השי"ן בשווא נח על אף הגעיא שלפניה והכ"ף הרפויה שלאחריה

כב וְהֶאֱלֵמְנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֱלֵמְנָה מִכֶּהֱן יִקְחוּ: למרות שאין הטעמים מורים אחרת, יש להקפיד על הפרדת בין אֱלֵמְנָה ל-מִכֶּהֱן ולהימנע שיבוש הכתובים

⁵ בכת"י בחטף פתח להדגיש את הנעת השווא. וכן בפסוק כג.

כה לְטִמְאַה: הטי"ת בקמץ קטן והמ"ם בשוא נח
 ל כָּל-בְּפוּרֵי כָּל: טעם נסוג אחור לכ"ף הראשונה. וְכָל-תְּרוֹמַת כָּל: טעם נסוג אחור לר"ש.
 לְהַנִּיחַ: הה"א בקמץ והנ"ן רפויה
 ראשון של בהר:
 כה ו לְאַכְלָה: האל"ף בקמץ קטן. לֶךְ וּלְעַבְדֶּךָ וּלְאַמְתֶּךָ: טעם טפחא בתיבת לֶךְ. וּלְשִׁכְרֶךָ:
 געיה בכ"ף, הר"ש בשווא נע, יש לקרוא: וּלְשִׁכְרֶךָ. דין דומה בנוגע לתיבה הבאה: וּלְתוֹשֶׁבֶת
 כה ז וּלְבִהְמֶתֶךָ: במתיגה זקף (דרבן)
 כה ט בַּעֲשׂוֹר: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

כא יד אֶלְמִנָּה וַנְּרוֹשֶׁה נַחֲלָלָה זָנָה חסרה כאן וי"ו החיבור במילה זָנָה
 הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא מפנה לדברי ראב"ע
 בפ' אמור כ"א י"ד "ויחסר וי"ו כמו שמש ירח" ע"י להלן.

כא יח-כ איש עֹנֵה אִו פֹּסֶת או חָרָם או שְׁרִיעַ: או איש אֲשֶׁר-יִהְיֶה בו שֹׁכֵר רָגֵל או
 שֹׁכֵר יָד: או-גִבֵּן או-רֶק או תִּבְלָל בְּעֵינָיו או גָּרַב או יִלְפֹת או מְרוּחַ אֲשָׁף:
 אליהוא (הגיגים) או

בדרך כלל התיבה 'או' מופרדת בטעם מפסיק 'גדול' מן האיבר החלופי:
 או תִּבְלָל בְּעֵינָיו או מְרוּחַ אֲשָׁף:

וכן בפרשיות אחרות: ויקרא פרק ה, כא אִו עָשָׂק אֶת-עַמִּיתוֹ: ויקרא פרק ז, כא אִו⁶ בְּכָל-
 שֶׁקֶץ טָמֵא; ויקרא פרק יג, מח אִו בְּכָל-מְלָאכַת עֹזֶר: ויקרא פרק יז, ג אִו⁷ אֲשֶׁר יִשְׁחָט;
 ויקרא פרק יח, ט אִו מוֹלֶדֶת תּוֹעֵ; ויקרא פרק ה, ב אִו בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אִו בְּנִבְלַת
 שֶׂרֶץ טָמֵא; ויקרא פרק ה, יא אִו לִשְׁנֵי בְּנֵי-זָנָה

אך רצוי לדעת כי הטעמים אינם תמיד צפויים גם בענין זה: ויקרא פרק ה, ז אִו-שְׁנֵי
 בְּנֵי-זָנָה כמה פעמים⁸! ויקרא פרק כה, יד אִו קָנָה מִיַּד עַמִּיתֶךָ
 ר' שמואל: נדמה לי שהחריג הוא רק "אִו לִשְׁנֵי בְּנֵי-זָנָה".

כל הדוגמאות האחרות שהביא, יש רק או – שם עצם או תואר. לעומת השנים
 האחרונים שנוסף פועל או מספר לפני התואר. כאמור, מה שלכאוי לא מובן הוא אִו
 לִשְׁנֵי בְּנֵי-זָנָה.

א"ה: בחיפוש במילה 'או' בכל המקרא נמצא שמילה זו מופיע במגוון רחב של מפסיקים
 ומחברים, בשלל רחב של קשרים במשפט. כך שאי-אפשר לקבוע בזה כללים ולדון על
 'חריגים'. מוצגים כאן עשרת הראשונים.

1. ספר בראשית פרק כד פסוק מט: וְאִם-לֹא הִגִּידוּ לִי וְאֶפְנֶה עַל-יָמִין אִו עַל-שְׂמָאל:
2. ספר בראשית פרק כד פסוק נ: לֹא נוֹכַל דַּבֵּר אֵלֶיךָ רַע אִו-טוֹב:

⁶ א"ה: זו לא אחת הדוגמאות של אליהוא, כי הוא ציין 'מפסיק גדול'. אבל דין הטיפחא בכמה פסוקים כמפסיק
 קטן, כי היא המפסיק האחרון לפני אתנח וסילוק.

⁷ א"ה: כאן נקט ידידנו דוגמא זו אע"פ שיתבי אינו "מפסיק גדול", ובהמשך הביא זרקא.

⁸ יולדת ענייה ויקרא יב ח; מצורע עני ויקרא יד כב; זב ויקרא טו יד; זבה ויקרא טו כט; נזיר טמא במדבר ו ו.

3. בראשית כד פסוק נה: וַיֹּאמֶר אֶחָיִל וְאַמֶּה תִּשָּׁב הַנֶּעֱרָ אֶתְּנוּ יָמִים אֶל עֲשׂוֹר אַחֵר תִּקְלָד:
4. ספר בראשית פרק לא פסוק מג: וּלְבָנָי מִהֶ-אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם אֶל לְבָנֶיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ:
5. ספר בראשית פרק מד פסוק ח: וְאִיד נִגְנָב מִבֵּית אֲדִינֶיךָ בֶּסֶף אֶל זָהָב:
6. ספר בראשית פרק מד פסוק יט: אֲדִנִּי שְׂאֵל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הִישַׁלְכֶם אֵלַי אוֹ-אֶח:
7. שמות ד יא: וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אֶל מִי-יָשׁוּם אֵלֶּם אֶל חֹרֶשׁ אֶל פֶּקַח אֶל עֹר:
8. ספר שמות פרק ה פסוק ג: וְנִזְבַּחַה לְה' אֱלֹהֵינוּ פֶּן-יִפְגַּעֲנוּ בְדָבָר אֶל בְּחֶרֶב:
9. ספר שמות פרק יט פסוק יג: לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סָקוֹל יִסְקַל אוֹ-יָרֶה יִיָּרֶה
10. ספר שמות פרק כא פסוק ד: אִם-אֲדִנִּי וְתַן-לּוֹ אִשָּׁה וְיִלְדֶּה-לּוֹ בָנִים אֶל בָּנוֹת

כא כב אליהוא (הגגים) לַחֶם אֱלֹהֵיו מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן-הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל: בזבחים קא: דנים בקל וחומר, וראה גם רש"י על הפסוק שלנו.

א'ה: לפני שנמשיך, המקרא שלפנינו בא להתיר לכוהן בעל מום לאכול מן הקדשים, אע"פ שהוא פסול להקריב. הברייתא שואלת למה התורה צריכה להתיר בנפרד קדשי קדשים (חטאת ואשם ושלמי חג-השבועות), וקדשים קלים. 'קדשים קלים' כאן אין הכוונה על בשר הפסח או השלמים או מעשר-בהמה, שגם מי שאינו כוהן יכול לאכול, אלא על החלק של השלמים הניתן לכוהן שוק התרומה וחזה התנופה, בשר זה ניתן רק לכוהנים [וגם לנשיהם ולעבדיהם].

עתה נראה את הברייתא במסכת זבחים

תלמוד בבלי זבחים קא ב לַחֶם אֱלֹהֵיו מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל – אם נאמרו קדשי קדשים למה נאמר קדשים קלים? ואם נאמרו קדשים קלים, למה נאמר קדשי קדשים? אילו לא נאמר קדשים קלים, הייתי אומר: קדשי קדשים הוא דאוכל שהרי הותרו לזר [לפי המשך הסוגיא מנחה בבמת יחיד נאכלת לזר, ובתחילת פרשת צו היא מוגדרת 'קדשי קדשים'] ולחן, קדשים קלים לא יאכל [חלק הכהונה, שאינו ניתן לזרים]; ואילו לא נאמרו קדשי קדשים, הייתי אומר: בקדשים קלים יחא אוכל שהן קלים, בקדשי קדשים לא יחא אוכל, לכך נאמרו קדשי קדשים ולכך נאמר קדשים קלים.

המשך דברי אליהוא: הפירוש איננו מתאים לטעמים, שהיו צריכים לחלק לפני התיבה האחרונה לפיו. שד"ל טוען [על ישעיה ב יב] שהסלידה הידועה לא לחלק לפני התיבה האחרונה גרמה לחלוקה אחרת. ברויאר מוסיף שאכן הכלל לא להציב אתנח לפני הסילוק במשפט פשוט גורר את הזזת החלוקה.

ויקס – כפי שכתבתי לפני שבוע – כותב על החלוקה בין שני ביטויים מקבילים. [עמוד 42 אצל]

ר' שמואל: לא הבנתי למה לפי הגמ' היתה החלוקה צריכה להיות שונה, ואיך הפירוש לפי החלוקה שלפנינו? האם אפשר לפרש את הרישא של הפסוק בלי המילה 'אכל': שבסופו?

א'ה: גם אני אינני מבין. הקל וחומר הוא מהכפילות של 'מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים' וּמִן הַקְּדָשִׁים, ואינני רואה צורך תחבירי עם הק"ו או בלעדיו להצתיק את האתנח אל ומן-הקדשים.

כד טו איש איש כִּי-יִקְלָל אֱלֹהֵיו וְנִשָּׂא חֲטָאוֹ:

ראב"ע: ויש אומרים: פירוש כי יקלל אלהיו – בסתר. והנכון, שמלת 'אלהים' – שם התאור; והמלאכים יקראו 'אלהים', וכן הדיינים (ראה שם' כב,ח). ומי יוכל לדעת מה יש בלב המקלל? אך אם יפרש השם הנכבד – שאיננו שם התואר ולא יתערב עם שם, כי הוא לבדו – והנה הטעם: בעת שיקלל, אם יפרש השם – יומת. בנקבו שם – כאשר עשה בן המצרי (ראה לעיל,יא). ולמען כבוד השם לא נזכר. ואמר: כגר כאזרח יומת.

הרב משולם ראטה מעיר בספר מבשר עזרא ומפנה לדברי ראב"ע במקומות אחרים.
ועי' לעיל ע"ד ראב"ע בפי' איש איש כי יקלל אלקיו. ועי' א"ע תהלים קל"ה ה'
"וקראם אלהים כנגד מחשבות עובדימו כמו "חנניה הנביא". וכ"כ פ' יתרו פ' לא
יהיה לך. ועוד במקומות אחרים.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail//:https

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺